

УДК 821.161.2-3.09

Майстренко Людмила
Миколаївський національний університет
м. Миколаїв, Україна
Lyudmilamay1@gmail.com

Maystrenko Lydmila
Mukolaiv National University
Mukolaiv, Ukraine

Естетизм чуттєво-витончених форм земного Еросу «Любовних елегій» Овідія
Sensual aestheticism of sophisticated forms of earthly Epic «Love Elegies» by Ovid

Анотація: «Любовні елегії» Овідія присвячені кохання поета до Корінни, яка не є реально існуючою жінкою, а скоріше – літературним образом.

Ключові слова: кохання, безпечність, краса буття, естетизм.

Summary: Love Elegies by Ovid dedicated to love of the poet to Korrinna who is not a real woman, but rather – literary image.

Key words: Love, safety, the beauty of being, aestheticism.

Постановка наукової проблеми: Любов – важлива тема творчості Овідія, автора «Любовних елегій» (Amores), «Героїнь» (Heroides), «Мистецтва кохання» (Ars amatoria), «Ліків від кохання» (Remedia amoris), «Метаморфоз».

В «Любовних елегіях» Овідій виступає апологетом та співцем античного земного Еросу, розкриваючи його естетичну та моральну силу.

Мета статті: Дослідити чуттєво-витончені форми античного земного Еросу «Любовних елегій» Овідія.

Виклад основного матеріалу: Творчість Овідія стала об'єктом дослідження О.І. Білецького, М.Л. Гаспарова, С. Ошерова, С. Шервінського, О. Дримби, А. Содомори та інших вчених, проте тема античного Еросу залишається невичерпно-актуальною і може стати поштовхом для подальших досліджень.

«Любовні елегії» – це опис різноманітних любовних переживань та пригод, в яких Овідій оспівує свою любов до жінки, яку називає Корінною. «Amores» розповідають про зародження кохання до Корінни, його перебіг, про випадковості, що порушують його природний розвиток, про переживання, що виникають у душі закоханих. Проте нічого біографічного в «Любовних елегіях» немає. Тут любовне почуття відзначається непостійністю, надмірною відвертістю та натуралізмом. Воно несерйозне, не зачіпає глибоких життєвих стосунків, проте виражається легко і красиво – у віршовій формі.

У «Любовних елегіях» Овідій описує кохання, далеке від сільських турбот. Поета влаштовує його дім недалеко від Капітолія, затишна вілла на березі Тібру, все його оточення. Овідієві були чужими і акорди торжественної епопеї, і політичної поезії, виконані на замовлення, які вихваляли добродетель минулих часів; не проявляв він інтересу до військового життя. Він не розумів і тих, хто замість блиску та розкоші сучасного Риму прославляв патріархальний уклад сивої давнини. Тому Овідій часто пародіював Вергілія.

Поет не пережив тих страшних лихоліть громадянських смут і кровопролиттів, які випали на долю Вергілія та Горація. Громадянські війни залишилися позаду, політичні пристрасті затихли. У римському суспільстві запанувала жадоба до насолод, бажання зробити своє життя прекрасним і цікавим. Овідій задоволений тим, що живе саме тепер. Поет любить свій витончений вік. З теплим почуттям розповідає він про сільські свята золотого віку. Проте всі його думки присвячені сучасному йому Риму. Поета вражають його блискучі палаци і твори мистецтва, які Рим зібрав у своїх стінах.

Овідій називає свій перший твір «Amores» – «кохання» у множині. Дійсно, ці «кохання» не вкладаються у ніякі рамки традиційних визначень. «Amores» присвячені не одному коханню, а багатьом. Ця любов не підійде до

каталогу любовних варіантів і людських темпераментів пізніших часів. У «Amores» немає ні розсудливого раціоналізму, ні ніжної сентиментальності. Цю любов не можна назвати ні духовною, ні грубо фізичною. Вона не має нічого спільного з любовно-спортивними пригодами Дон Жуана і не є джерелом сердечної сповіді з глибоким жертвним почуттям, характерним для великого справжнього кохання з щирим безпосереднім потягом до жінки. Якщо в основі Еросу поета і лежить захоплення красою та духовними якостями, то це «захоплення так поглинуто повноцінним шалом молодості, так спрямовано в естетичний план, що чуттєвість втрачає свою характерну ознаку «вульгарності» [6, с. 15].

А. Содомора перекладає «Amores» словом «любощі», які на відміну від ірраціональної пристрасті є чимось витонченим, грайливим, бо почуття поета – закоханість, а не любов [5, с. 9]. Зрештою Овідій сам дає пояснення своєму юнацькому почуттю, називаючи себе «tenerorum lusor amorum» – «гравцем ніжних кохань», де «lusor» – іменник від дієслова «ludere» – «грати, жартувати, говорити і поступати несерйозно». Любов тут поставлена у множині – «гравець ніжних кохань». Отже, «Amores» Овідія – це гра, втіха, забава. «Любовні елегії» розкривають тільки ті деталі, які були знайомі кожному (II, 1, 7-10). Слушно зауважує С. Шервінський, що любов у ранньому творі Овідія – поетична тема. Вона не конкретна, а абстрактна. Тому Овідієві легко подивитися на неї збоку, переплавляючи досвід своїх особистих почуттів в об'єктивний ліричний образ, «Будучи казуїстично реальною, вона по суті залишається абстрактною» [6, с. 16].

Те саме стверджує Л. Гаспаров, наголошуючи, що любовна поезія в Овідія із суб'єктивної стає об'єктивною: вона втрачає безпосередність і прямоту вираження авторського «я», але набуває теплоти зображення ліричного партнера [2, с. 20]. Тут немає неповторно-індивідуального вираження емоцій, що досягається справжнім авторським переживанням. Безпосередньо-емоціональне в «Любовних елегіях» майже відійшло під натиском традиційного. Вірші поета нічого не розповідають про його душу. «Любовні

елегії» описують тільки ті деталі почуття, які були знайомі кожному. О. Дримба зауважує, що в повісті про любов до Корінни немає ні світлих злетів, ні глибокого, пристрасного хвилювання, ні чарівності чистої мрії – в ній виражена правда – правда про любов римлян часів поета [3, с. 109].

Тому даремно шукати у віршах Овідія індивідуального. Поета цікавило тільки умовне, виражене словесною майстерністю. Образ закоханого юнака, для якого кохання все, був для Овідія новою умовністю, що створювалася в римській літературі. Це помітно і в образі головної героїні «Amores» Корінни. «Любовні елегії» розповідають про кохання поета до Корінни, але вона не сприймається як реально існуюча жінка. Скоріше Корінна – літературна фікція, вигадка, літературний образ. Про неї ми не дізнаємося нічого певного і конкретного. Корінна – узагальнений образ коханки, в якому важко знайти індивідуальні риси, бо їх у неї немає. Корінна – скрізь, і водночас – ніде. Вона – витончена, знадлива, розніжена пишнотами Риму і трохи розпусна Овідієва сучасниця. Тому немає нічого дивного в тому, що майже кожна римлянка впізнавала в Корінні себе, а кожен юнак – в героєві любовних пригод «Amores». Образ Корінни вільно трактується поетом. Але, очевидно, що якась конкретна все-таки жінка підказала Овідієві образ його літературної коханки.

Питання автобіографічності дуже важливе при вивченні творчості поетів-романтиків, для Овідія не актуальне. Для нього дійсно життя було одним, а вірші – іншим, особливо у ранній період творчості. «Сподобатися публіці для Овідія було важливіше, ніж дати серцю виразити себе: читаючи любовні вірші, треба відказатися від нашої звички бачити в ліриці обов'язково сповідь поета», – слушно зауважує О.Білецький [1, с. XIV].

Міфологема овідієвського Еросу поширюється на весь світ, залучаючи до любовних пригод різні стихії. Так у шостій елегії третьої книги він благає повноводний потік, що вийшов з берегів, повернути назад, на мить зупинити свої води, щоб закоханий поет зміг добратися до коханої. В обіймах коханої він просить Аврору не з'являтися на ранковому небосхилі, щоб не переривати нічні радощі закоханих, не заздрити їм. Вони не винні в тому, що Аврора зі своїм

старим чоловіком не може насолоджуватися коханням. Впадаючи за Корінною, поет одночасно любить усіх римлянок. Йому до вподоби зухвала і сором'язлива, засмагла і білява, тендітна і пишна, низька й висока, причепурена й не причепурена, юна дівчина і немолода жінка тощо. Реєстр закоханості довгий, бо не одна якась врода схиляє його до любові, а сотні причин є на те, щоб ненастанно любити. І він щиро зізнається:

От соромливо котрась із красунь свої очка опустить –

Я – вже в новому сильці: звабила цнота мене.

Бачу зухвала котрась. Ну що ж, не селючка принаймні –

Мабуть, на ложі м'якім жвавою буде вона. [4, с. 60].

У десятій елегії другої книги Овідій рішуче спростовує думку друга Грецина, що не можна любити двох жінок одночасно: перша переважає другу красою, а та друга прекрасна по-своєму.

Мучать мене дві любові нараз, розколюють навпіл, –

Так супротивні вітри бавляться в морі судном [4, с. 67].

Без перешкод ця любов стає нецікавою. Про неї поет може говорити дуже багато, наприклад: вірність і душевна чистота коханої – не обов'язкові. Вона може робити, що захоче, навіть зраджувати, але хай вона буде прекрасною і обманює вправно. В іншій елегії зізнання Корінні в коханні переривається вибухом пристрасті до рабині, яка розчісує волосся Корінни.

«Amores» Овідія – це елегійні свасорії. Поет переконує Корінну не бути користолюбною, або хоч не вимагати плати за любов від поета, бо він дарує їй безсмертя у віршах. Про це він говорить не один раз [I, 3, 25-26; I, 10, 62 тощо]. Але ця спільна для всіх римських елегіків тема в Овідія переходить в іронічний контраст. Бо, прославляючи Корінну, вірші додають поетові нових суперників (III, 12). Він вчить свою подругу обманювати мужа, залучати на свій бік служницю, обманювати сторожа – це спільні місця усіх елегіків. Елегія виробила цілу низку ситуацій, пов'язаних з любов'ю, вірніше з коханням у множині і Овідій приймає ці ситуації як готові. Авторське «я» тут на рівних

правах з усіма.

У той час, як Август хотів відродити добрі старі звичаї і традиційні цінності селянського життя, міцного своїми моральними засадами та патріархальним укладом, любовна лірика Овідія повністю була зосереджена на зображенні інтимного життя столичного світу. Еротична поезія Овідія з виключно чуттєвим характером, опозиційна до офіційної ідеології та літературного класицизму, була, очевидно, своєрідною маскою поета, його протестом, відходом у приватне життя. Його еротичні поезії сповнені пародійними ремінісценціями із Вергілія та насмішками над августівською пропагандою. Разом із яскравими картинами світського життя, багатими побутовими, інколи непривабливими деталями, вони ще різкіше підкреслюють невідповідність між реальною дійсністю та її відображенням в дусі офіційної ідеології в літературних та мистецьких творах.

Даремно Август вважав війну школою мужності. Сучасники Овідія, молоді поети не визнавали цієї школи. Тібулл твердив, що війна – не школа доблесті, а школа жорстокості та жадібності. Проперцій щиро зізнавався, що завжди готовий проміняти військову славу на любов до жінки. Овідій з самого початку приєднувався до тих, хто вів антивоєнну пропаганду, прославляв Амура та його стріли, закликаючи підкоряти жінок, а не об'єкти противника, віддаючи перевагу товариству прекрасної та освіченої жінки перед грубим солдатським життям. В «Amores» він виступив опозиціонером до мілітарної політики Августа, до відродження принципом суворих звичаїв предків та патріархальної старовини. Війна та любов поставилися на одні терези:

Кожен коханець – вояк, і в Амура свої табори є [4, с. 46].

Свої подвиги герой Овідія також буде вершити не на війні, а на поприщі кохання. Усе перенесено у побутовий план, бо ворогом поета є суперник. Чоловік, який здобуває жінку, – найкращий воїн. Овідій розповідає про «любовні битви» та «солодку поразку» того, хто падає до ніг нестримного натиску Еросу. Його зброя – Купідонові стріли та повчальна сентенція:

З-між перемог саме та найгучнішого варта тріумфу,

Де, не піднявши меча, здобич безправно беруть [4, с. 70].

Любовні елегії – легка, витончена, дотепна поезія саме така, якою захоплювалася байдужа до політики, презирлива до забобонів римська молодь, виразником якої став Овідій. Поет володів всіма якостями цієї виразності: яскравим талантом, живою фантазією, гострою спостережливістю, іронією. Тематика любовних елегій розкривається досвідом особистого життя, випадками з життя друзів, життєвими спостереженнями з багатою уявою, літературними ремісценціями, риторичними прикрасами.

«Amores» – не просто історія кохання, викладена за складеною в римській поезії схемою, це цілий любовний роман в александрійському дусі. В ньому домінують традиційні мотиви елліністичної епіграми, пропущені крізь римську елегію та римське життя. Любовні елегії вражають чарівністю поетичної творчості, жвавістю сцен, ароматом розкритого поетом римського повсякдення. Читач, напевно, не буде співчувати страждаючому від зради закоханому, але він буде милуватися описом усіх перипетій кохання, любовними втіхами та переживаннями, відшукуючи подібне у своєму житті.

В «Amores» поет називає жіночу красу «звабою» (II, 5, 48), «ясною вродою» (II, 1, 34), «сліпучою вродою, що приковує зір» (II, 17, 12). Жіноча краса його «схиляє до любові» (II, 11, 43), тобто вона доцільна. Бо все, що відноситься в Овідія до кохання або закоханості, є передовсім образно-прекрасним, тілесним, має естетично-доцільне підґрунтя. У третій книзі «Amores» Овідій лаконічно виразно розкриває суть свого земного Еросу: «Нехтую гидкими звичками, люблю тіло» (III, 11, 38). Подібна думка звучить і в наступних рядках – *aversor morum crimina, corpus amo*:

Вчинки до гніву схиляють мене, краса до любові [4, с. 98].

Поет бездоганно описав тіло Корінни у п'ятій елегії першої книги художніми засобами поетичного слова, неначе вирізьбив його майстерною рукою талановитого еллінського скульптора, для якого він підібрав відповідний час і фон.

Спека була. Вже вивершив день опівденну годину.

*Геть розморило й мене – я на постіль приліг:
Крізь половинку віконниці, що притулялась нещільно,
Світло цідилось лишень, мов у гайку між гіллям.
Сутінь такою була, як її ще підсвічує сонце
Й досвіток, що на межі вже він не ніч, ще не день.
Світло неясне таке, напівтінь, соромливим на руку:
Милого захисту тут цнота шукає тремка ... [4, с. 39]*

В опівденну напівтінь, милу для «тремкої цноти», у розпущеній серпанковій туніці входить Корінна. Поет добився прихильності. Описана Овідієм напівтінь є фоном кохання.

Напівтінь – це не яскраве світло і не безпросвітня темрява, а щось середнє між ними. Напівтінь – своєрідний спосіб не тільки світовідчуття, а й художнього його відтворення. Слушно зауважує А. Содомора, що естетика напівтіні Овідія виразно перегукується із «золотою серединою» Горація, що є найвищим виміром речей та людського буття – взірцем споглядально-гармонійного сприйняття античною людиною світу. Вчений зауважує, що Овідієві насагу для творчості давала власне закоханість, а не засліплена пристрасною любов. Ця закоханість найкраще гармоніює з напівтіню [5, с. 10].

У «Любовних елегіях» мова йде не про справжнє почуття, а тільки про його літературне вираження. Естетична установка Овідія в «Любовних елегіях» – «мистецтво задля мистецтва», гра задля гри. В описах кохання, Овідій схильний швидше до грайливої дотепності та іронії, ніж до пристрасного захоплення. Успіх твору в значній мірі завдячує яскравим картинам звичаїв римського життя, змальованого дотепно, реалістично та жваво.

Висновки: Розглядаючи еротичні поезії Овідія, не варто забувати, що він не міг повністю зректися тенденцій свого часу і тієї літературної традиції, яка завжди служила відображенням звичаїв сучасної йому епохи. Те, до чого ми ставимося з пересторогою, римляни сприймали легко. Не треба забувати, що умови, серед яких жили стародавні народи, сама їхня релігія, були спрямовані на спонукання у них виключно чуттєвих інстинктів. І все це розвивало у них особливий погляд

на мораль. Цей погляд, який є для нас не простою літературною традицією, був для них не тільки допустимим, але вважався навіть естетичним, якщо виражався у чуттєво-витонченій формі.

Список використаних джерел

1. Белецкий А.И. Овидий Назон и его творчество / А.И. Белецкий // Овидий. *Метаморфозы* ; пер. С.В. Шервинского. – Л. : Academia, 1937. – С. VII–XXX.
2. Гаспаров М.Л. Три подступа к поэзии Овидия / М.Л. Гаспаров // Овидий. *Элегии и малые поэмы* / Овидий ; пер. с лат. С. Шервинского. – М. : Худож. лит., 1973. – С. 5–32.
3. Дримба О. Овидий поэт Рима и Том / О. Дримба ; пер. с рум. Е.Логиновской. – Бухарест : Меридиане, 1963. – 293 с.
4. Овідій Публій Назон. Любовні елегії Мистецтво кохання. Скорботні елегії / Овідій Публій Назон ; пер. з лат., передм. і ком. А. Содомори. – К. : Основи, 1999. – 299 с.
5. Содомора А. Дві барви часу Публія Овідія Назона / А. Содомора // Овідій. *Любовні елегії. Мистецтво кохання. Скорботні елегії* / Овідій ; пер. з лат., передмова і коментарі А. Содомори. – К. : Основи, 1999. – С. 5–29.
6. Шервинский С. «Amores» Овидия / С. Шервинский // Публий Овидий Назон. *Amores. Любовные элегии* / Публий Овидий Назон ; пер. С. Шервинского. – М. : Худож. лит., 1963. – С. 5–23.

REFERENCES

1. Beleckj A.I., Ovidius Nason I jego tvorchestvo/ A.I. Beleckj // Ovidius *Metamorphosi*, per. S. V.Schervinskogo – L.: Academia, 1937. – p.VII – XXX
2. Hasparov M.L. Tri podstupa k poesii Ovidia / M.L. Hasparov// Ovidij *Elegii i*

- mali poemi / Ovidij: per. S lat. S. Schervinskogo. –M. Chud. lit. 1973 – P. 5–22
3. Drimba O. Ovidij, poet Rima i Tom / O. Drimba; per. s rum. E. Zohinovskoy. – Bucharest: Meridiane, 1963– 293p.
 4. Ovidij Publij Nason. Lubovni elegii. Mistectvo kochannia. Skorbotni elegii/ Ovidij Publij Nason; per s lat. A.Sodomory. – K.: Osnovi, 1999.– 299p.
 5. Sodomora A. Dvi barvi chasu Publia Ovidia Nasona/ A. Sodomora / Ovidij Zubuvni elegii. Mistectvo kochannia. Scorbotni elegii // Ovidij: per s lat. A. Sodomori – K.: Osnovi, 1999. – P. 5 – 29
 6. Schervinskij S. «Amores Ovidia» / S Schervinskij // Publij Ovidij Nason. Amores. Lubovnije elegii / Publij Ovidij Nason; per.S. Schervinskogo. – M.: Chud. lit.,1963.– P.5 – 23

| | | |
|--|-------------|--|
| Прізвище, ім'я, по батькові | Українською | Майстренко Людмила Володимирівна |
| | Англійською | Maystrenko Lydmila Vladimirovna |
| | Російською | Майстренко Людмила Владимировна |
| Науковий ступінь, вчене звання | Українською | Кандидат філологічних наук |
| | Англійською | Candidate of philological sciences |
| | Російською | Кандидат филологических наук |
| Місце роботи (повна назва організації), посада | Українською | Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського, старший викладач кафедри іноземних мов |
| | Англійською | Mukolaiv National University Senior lecturer of the chair of foreign languages |
| | Російською | Николаевский национальный |

| | | |
|---|-------------|---|
| | | университет им. В.А. Сухомлинского |
| | | Література, психологія |
| Коло наукових інтересів | | Literature, Psychology |
| Тематична рубрика журналу | | Литература, Психология |
| Повна назва статті | Українською | Естетизм чуттєво-витончених форм земного Еросу «Любовних елегій» Овідія |
| | Англійською | Sensual aestheticism of sophisticated forms of earthly Epic «Love Elegies» by Ovid |
| | Російською | Эстетизм чувственно-утонченных форм земного Эроса «Любовных элегий» Овидия |
| Розгорнена анотація статті (150 – 250 слів) | Українською | Ерос Овідія в «Amores» – це авантюрні пригоди світського волоцюги, розбещеного, насмішливого, легковажного. Така концепція кохання була характерною для александрійської епіграми і чужою для всієї попередньої латинської суб'єктивно-еротичної поезії, в якій любов оспівувалась як серйозне і глибоке почуття. В «Amores» любов зберігає безпечний тон. Крім того, Ерос Овідія чуттєво-земний, пластичний. Він тісно пов'язаний із специфікою світовідчуття античної людини, яка завжди прагнула до гармонії та природної доцільності. Кохати для Овідія означає |

| | | |
|--|-------------|---|
| | | <p>відчувати красу буття, милуватися ним як завершеною формою. Висвітлюючи вічну тему Еросу, Овідій відрізняється від своїх попередників зовсім іншим ставленням до дійсності, до літературного матеріалу, іншими стилістичними засобами, іншою інтерпретацією традиційних мотивів та образів. На всьому, про що розповідає Овідій, лежить відбиток його могутнього таланту. Тут немає неповторно-індивідуального вираження емоцій, що досягається справжнім авторським переживанням. Безпосередньо-емоційне в «Любовних елегіях» майже відійшло під натиском традиційного. Вірші поета нічого не розповідають про його душу. «Любовні елегії» описують тільки ті деталі почуття, які були знайомі кожному.</p> |
| | Англійською | <p>Eros by Ovid in «Amores» is an adventurous adventures of secular scapegrace, spoiled, sarcastic, flivolous. This concept of love was typical for the Alexandrian epigram and alien to all previous Latin subjectively-erotic poetry in which love was sung as a serious and deep</p> |

| | | |
|--|------------|---|
| | | <p>feeling. In «Amores» love keeps safe tone. In addition, Eros by Ovid is sensually earthy, plastic. It is closely associated with the specific attitude of ancient man who always aspired to harmony and natural expediency. Love for Ovid means to feel the beauty of life, to admire them as a complete form. Highlighting the eternal theme of the epic, Ovid is different from his predecessors with completely different attitude to reality, to the literary material and other stylistic means, different interpretation of traditional motif and images. In all that Ovid tells, lies the imprint of his great talent. There is no unique-individual expression of emotions that are achieved by the real author's experience. Directly-emotional in «Amores» has almost fell under the pressure of traditional. Poems' poet don't talk anything about his soul. «Amores» describe only the details of the feelings that were familiar to everyone.</p> |
| | Російською | <p>Эрос Овидия в «Amores» – это авантюрные приключения светского повесы, избалованного, насмешливого и легкомысленного. Такая концепция любви была характерной для александрийской эпиграммы и чуждой для всей субъективно-эротической поэзии, в которой любовь воспевалась как серьезное и глубокое чувство. В «Amores» любовь сохраняет беспечный тон. Кроме того, Эрос Овидия чувственно-земной. Он тесно связан со спецификой мировоззрения античного человека, который всегда стремился к гармонии и естественной целесообразности. Любить для</p> |

| | | |
|---------------------------------------|--|---|
| | | <p>Овидия обозначает чувствовать красоту бытия, любоваться им как идеальной формой. Раскрывая тему Эроса, Овидий отличается от своих предшественников совсем другим отношением к действительности, к литературному материалу, другими стилистическими приемами, другой интерпретацией традиционных мотивов и образов. На всем, о чем рассказывает Овидий, лежит отпечаток его могущественного таланта. Тут нет неповторимо-индивидуального выражения эмоций, которое достигается настоящим авторским переживанием. Непосредственно-эмоциональное в «Любовных элегиях», которое почти отошло под давлением традиционного. Стихи поэта ничего не рассказывают о его душе. «Любовные элегии» описывают известные каждому детали.</p> |
| <p>Адреса, телефон (факс), e-mail</p> | | <p>м. Миколаїв, Проспект Центральний, буд. 177, кв. 63 моб. тел. 0977927507 Lyudmilamay1@gmail.com</p> |
| <p>Примітки</p> | | |